

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Mahdolliset kysymyksiin annetut perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyssä on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommenteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenvedo-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvetosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn. Tämän jälkeen kysely pitää vielä lähettää.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvetosivun lopussa olevaa Valmis-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Tämä on kyselyn tekstitiedostoversio, jota voi käyttää lausuntopyyntöä käsittelevän helpottamiseksi. Toimielimen käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi menettelyä, jossa lausuntoa työstetään tekstitiedostomuotoisena ja käsittelyn lopuksi tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Sähköisen kyselyn Internet-osoite: <https://www.webropolsurveys.com/S/392351745CE21196.par>

Lisätietoja lausuntopyyntöstä antavat:

Projektijohtaja, alivaltiosihteeri Tuomas Pöysti, p.0295163012, s-posti tuomas.poysti@stm.fi

Osastopäällikkö, ylijohtaja, Outi Antila, p. 02951 63164, s-posti outi.antila@stm.fi

Osastopäällikkö, ylijohtaja Kirsi Varhila, p. 02951 63338, s-posti kirsi.varhila@stm.fi

Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, p. 0295163092, s- posti pirjo.kainulainen@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

Osastosihteeri Jenni Rantalainen, p. 02951 63003, s-posti jenni.rantalainen@stm.fi

Projektsihteeri Jaana Aho, p. 02951 63395, s-posti jaana.aho@stm.fi

TAUSTATIEDOT

Vastaajatahon virallinen nimi

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

Lausuntopyyntöä käsittelevän toimielimen nimi

Toimielimen nimi

Onko vastaaja*

kunta
sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue
maakunnan liitto
muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoimintaelin
valtion viranomainen
järjestö
yksityinen palveluntuottaja
joku muu

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Iso kuva: Esitetty valinnanvapausmalli ei yhteiskunnan kokonaisedun mukainen, silti maakuntaudistus Pohjois-Karjalan kannalta hyvä ja tärkeä

Esitetty valinnanvapausmalli ei nykymuodossaan ole pohjoiskarjalaisten asiakkaiden ja yhteiskunnan kokonaisedun mukainen. Esitetty valinnanvapausmalli voi vaarantaa yhteiskunnan kannalta kriittisen päivystystoiminnan, hajottaa palvelujen integraation sekä lisää kustannuksia. Nykyinen Siun Soten toiminta on mallina kustannustehokkaampi ja turvaa paremmin palvelujen integraation, uudistus tarkoittaisikin merkittäviä taka-askeleita sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudelle Pohjois-Karjalassa.

Valinnanvapaus ja markkinoiden avaaminen tulisi toteuttaa esimerkiksi laajentamalla nykyistä palvelusetelijärjestelmää ja mahdollistamalla näin pk-yritysten palvelutuotanto.

Sote- ja maakuntaudistus on Pohjois-Karjalan kannalta hyvä ja tärkeä uudistus, jonka avulla voidaan turvata ja koota keskeiset palvelut yhdenvertaisesti pohjoiskarjalaisille myös jatkossa. Pidämme tärkeänä uudistuksen toteutumista ja etenemistä esitetystä aikataulusta niin, että uudet maakunnat aloittavat toimintansa 1.1.2019. Valinnanvapaus edellyttää kuitenkin huomattavia muutoksia ja se tulee toteuttaa vaiheittain.

Valinnanvapaus on lähtökohtaisesti oikein ja kannatettava asia. Se pakottaa sekä julkiset että yksityiset palvelun tuottajat paremmin suunnittelemaan ja hallitsemaan omaa tuotantoaan ja toimimaan taloudellisemmin ja asiakaslähtöisemmin. Terveystieteiden huollossa ei kuitenkaan toteudu aito markkinatilanne, koska tarvittavan palvelun arviointikyky on potilaalla ja palvelun tarjoajalla aivan eri tasolla ja lisäksi kustannuksista vastaa kolmas taho, jolla on verotusoikeus. Tämä saattaa johtaa tilanteeseen, jossa pyritään taloudelliseen osatoimintaan ja velvollisuuksien siirtoon eikä kokonaisuuden hallinta ole kenenkään käsissä.

Lakiluonnoksessa esitetty malli kaipaa yksinkertaistamista ja selkeytystä. Valinnanvapaus tulisi saattaa käytäntöön asteittain esimerkiksi maakunnallisina pilotteina ja kokeilujen kautta nykyisen palvelusetelilain puitteissa ja käynnissä olevien kokeilujen tuloksia hyödyntäen.

Päivystyksen toimivuutta ei voi vaarantaa

- **Esitys voi vaarantaa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta kriittisen päivystystoiminnan.** Erikoissairaanhoidossa tarvitaan päivystävää erikoisalaa kohti vähintään 8-10 päivystyskelpoista lääkäriä. Lähes kaikissa Suomen laajankin ympärivuorokautisen päivystysvelvollisuuden sairaaloissa lääkärimäärä useilla erikoisaloilla on tältä osin juuri ja juuri riittävä. Lakiesityksen mukaan eri palveluntuottajien tarjoamiin laajennetun perustason suoran valinnan palveluihin sisältyvät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden konsultaatiot ja vastaanottopalvelut – siis esimerkiksi erikoislääkäripalvelut ja kuvantamispalvelut. Lisäksi edellytetään, että maakunnan on käytettävä asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Tämä koskee muu muassa ei-kiireellistä leikkaustoimintaa. On oletettavaa, että varsinkin yliopistosairaaloiden sijaintipaikkakuntien ulkopuolella yksityinen sektori tulisi rekrytoimaan tarvitsemansa työvoiman paikkakunnalla asuvista ammattihenkilöistä, jolloin päivystyksen järjestäminen vaikeutuu ja syntyy väistämättä merkittäviä lisäkustannuksia.

Ensihoito turvattava

- **Ensihoidon tulee olla saumaton osa maakunnan järjestämää sosiaali- ja terveydenhuoltoa.** Osaamisensa ja verkostonsa kautta ensihoito voi toimia päivystyksen jatkumona kentälle. Se mahdollistaa potilaiden tilan arvioinnin ja usein myös hoitamisen kotona ja keventää turhaa päivystyspalvelujen käyttöä. Digitaaliset palvelut tuovat tähän vielä huomattavasti nykyistä enemmän mahdollisuuksia. Ensihoidon tulee voida mahdollisuuksiensa rajoissa tuottaa myös kotiin vietäviä terveydenhuollon palveluita. Se on kokonaistaloudellisesti järkevää ja parantaa hoidon turvallisuutta ja lisää asukkaiden luottamusta siihen, että heistä pidetään huolta.

Hyvinvointierot keskusten ja haja-asutusalueiden välillä kasvavat

- Pelkkä saatavuus ei ratkaise hyvinvointieroja. Toisaalta edes palvelujen saatavuus ei parane sillä, että entiset taloudelliset ja osaamisresurssit jaetaan uudelleen julkisten ja yksityisten toimijoiden kesken. Valinnanvapaus todennäköisesti kasvattaa hyvinvointieroja maakuntakeskuksissa ja haja-asutusalueella asuvien kansalaisten kesken, koska yksityinen palvelujen tarjonta tulee keskittymään maakuntakeskuksiin ja suurimpiin kaupunkeihin. Liiketoimintana palvelujen tuottaminen perustuu asiakkaiden segmentointiin. Yrityksillä on lukuisia keinoja ohjata kannattamattomat asiakkaat pois omasta asiakaskunnastaan. Työterveyspalveluja tuottavat yhtiöt pyrkivät listaamaan asiakkaansa saman sote-yhtiön asiakkaiksi ja saavat näin hyvää työikäistä asiakaskuntaa. Todennäköisesti nyt työterveyspalvelujen ulkopuolella olevat nykyisten terveyskeskusten asiakkaat ja haja-asutuskeskusten asiakkaat taas listautuvat julkisen sektorin asiakkaaksi. Eri asiakasryhmien palvelutarpeessa on todennäköisesti erittäin merkittäviä eroja.
- Uudistus ei edistä palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ainakaan harvaan asutuilla alueilla ja siellä missä markkinat eivät toimi. Palvelujen maakunnallinen integraatio olisi mahdollistanut erityisosaamisen ja palveluiden tarjoamisen myös syrjäseuduille. Yhtiöttämisveloitteen kautta toiminta hajaantuu usealle tuottajalle ja integraation hyödyt jää toteutumatta.
- Valinnanvapaus ei sinänsä takaa palveluihin nopeaa pääsyä: riippuu mitä ja missä palveluita on tarjolla ja miten esimerkiksi palvelujen ohjaus ruuhkaantuu.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Valinnanvapaus on lähtökohtaisesti oikein ja kannatettava. Suurimmista kaupungeista ja maakuntakeskuksista palvelunsa hakevien kansalaisten vaikutusmahdollisuudet omiin palveluihinsa monipuolistuvat valinnanvapauden piiriin tulevien palveluiden osalta.
- Esitettävä valinnanvapausmalli on monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava. Sote-palvelujen luonteesta johtuen asiakkailta ja potilailla ei aina ole riittävästi tietoa valintansa perusteeksi. Valinnanvapaus voikin johtaa epätarkoituksenmukaisiin valintoihin.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Uhkana on, että palvelut jakaantuvat huonommin ja paremmin pärjäävien palveluiksi. Valintojen tärkeimpiä kriteerejä, toiminnan vaikuttavuutta ja turvallisuutta mittaavat tietojärjestelmät ovat puutteellisia tai niitä ei ole ollenkaan.
- Terveystieteiden osalta ei toteudu normaali markkinatilanne, jossa asiakkaalla olisi aito mahdollisuus tehdä ratkaisuja. Tilanne on epäsymmetrinen asiantuntemuksen osalta ja asiakas ei itse rahoita hankintaa. Palvelun tuottajalla – olipa se yksityinen tai julkinen – on käytännössä ohjausvalta ja kustannuksista vastaa kolmas taho, jota ei päätöstilanteessa kuulla. Tämä luo kannusteen osatoiminnalle.
- Järjestelmä on erittäin monimutkainen, ja omaan tilanteeseen sopivaan palveluun hakeutuminen edellyttää asiakkaan kykyä arvioida omaa tilannetta, palveluntarvetta, verrata sitä tarjolla oleviin palveluvaihtoehtoihin ja hakeutua palveluun.
- Maksuseteli mahdollistaa palvelusetelin tarvoita palveluntuottajan valinnan maksusetelin piiriin kuuluvissa palveluissa, mikä parantaa sopivan ja laadukkaan palvelun saamista edellyttäen, että valinnanvapaus on oikeasti mahdollinen ja on useita palvelun tuottajia, joiden palveluista voi valita.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Integraatiota ei saa unohtaa

Kun toiminta yhtiöittämisvelvoitteen kautta hajautuu useille tuottajille, joiden intressit eivät ole yhtenäiset, integraatiolla tavoiteltavat hyödyt jäävät saavuttamatta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatio on ollut alun perin keskeinen tavoite sote-uudistuksessa. Maakunnan liikelaitoksella olisi käytettävissään paljon erityisosaamista, jota ei voida hyödyntää yhtiöitettyssä palvelussa.

- Yhteensovitettujen palvelujen saaminen olisi mahdollista, mikäli integraatiolle annetaan aito mahdollisuus. Kilpailupakko kuitenkin voi murentaa tämän. Julkiselle liikelaitokselle tulee antaa ohjausvoima kaikkeen, myös julkisissa yhtiöissä tapahtuvaan, julkiseen palvelutuotantoon. Vain

näin toimien voidaan taata sosiaalitoimen, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon saumaton integraatio ja siten asiakkaan mahdollisuus saada hänen tarpeensa mukaisia yhteen sovitettuja palveluja.

- Palvelutarvekartoitus ja henkilökohtainen budjetti helpottavat palveluiden yhteensovittamista. Tärkeintä on, että joku kantaa kokonaisvastuun asiakkaasta. Epäselväksi jää miten kontrolloidaan mihin palveluihin henkilökohtainen budjetti käytetään.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kustannusten hillinnän tavoitetta ei saa unohtaa

- **Kustannusten kasvun hillintä voi olla mahdollista, jos maakunnille jää riittävä liikkumavapaus päättää miten palvelut tuotetaan.**
- **Nykyinen Siun Soten toiminta on mallina kustannustehokkaampi ja turvaa paremmin palvelujen integraation, uudistus tarkoittaisikin merkittäviä taka-askeleita sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudelle Pohjois-Karjalassa.**
- **Esitetty valinnanvapausmalli johtaa väistämättä kustannusten kasvuun.** Julkinen palvelutuotanto joutuu luopumaan monista integraation kautta saavutettavista kustannustehokkaista toimintatavoista, mikä lisää kustannuksia.
- Valinnanvapautta on rakennettu liian tuottajien edun maksimoimiseksi, kun kyseessä pitäisi olla yhteiskunnan kokonaisuus. Riskeinä esitettyssä mallissa ovat kustannusten nousu, asiakaslähtöisen integraation ja yhdenvertaisuuden häviäminen sekä palvelujen tuottajien oman edun mukainen asiakkaiden ohjaaminen.
- Valinnanvapaus voi johtaa päällekkäisten rakenteiden syntyymiseen ja kovaan kilpailuun osaamisressuksista, mikä nostaa henkilöstökustannusten kokonaismäärää. Päällekkäisten rakenteiden aiheuttama kustannusten kasvu ja toiminnallisen kitkan lisääntymisestä syntyvä tehottomuus ovat todennäköisesti suurempaa kuin kilpailun tuoman organisaatiotehokkuuden parantumisesta seuraavat säästöt.

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakuntien saatava päättää tarkoituksenmukaisesta organisoitumisesta

- **Maakunnille on annettava itsehallinnon mukaisesti mahdollisuus päättää itse tarkoituksenmukaisesta organisoitumisesta. Tämä olisi myös kustannustehokkain malli ja turvaisi palvelujen integraation.**
- Olosuhteiden erilaisuus on otettava huomioon ja mahdollistettava joustavat yhteistoimintamuodot palvelujen tuottamisessa ja järjestämisessä. Lakiluonnos ei mahdollista palveluiden organisointia olosuhteet huomioon ottaen tarkoituksenmukaisimmalla tavalla, mikä voi johtaa tehottomaan palveluiden tuottamiseen.
- Vaaleilla valitulla maakuntavaltuustolla on oltava suorat vaikutusmahdollisuudet sen vastuulla olevien palveluiden strategiaan linjauksiin ja oman palvelutuotannon kokonaisuuteen.
- Yksityisen palvelutuotannon kasvu voi pienentää demokraattisen päätöksenteon mahdollisuutta ohjata palvelutuotantoa.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Tämä on muutoksen paras lopputulema ja voi johtaa uusiin innovaatioihin. Valitettavasti myös virheitä tehdään ja vaarana on, että syntyy palveluiden katvealueita, joissa yksittäiset palveluntarvitsijat voivat jäädä väliinputoajiksi.
- Asiakkaiden mahdollisuus valita palveluntuottaja pakottaa sekä julkiset että yksityiset palveluntuottajat suunnittelemaan ja hallitsemaan paremmin omaa tuotantoaan, parantamaan palveluita asiakaslähtöisemmäksi sekä taloudellisemmäksi. Valinnanvapaus itsessään ei edistäne riittävästi toimintatapojen muutosta, vaan se vaatii toimintatapojen systemaattisen läpikäynnin ja halun tehdä asioita toisin. Tämä on tehtävissä ilman uudistustakin.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista.

8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vapaamuotoiset huomiot

- Laajennetun perustason toteuttaminen kilpailuilla markkinoilla tulee olemaan ongelmallista, koska julkisen tuotannon osalta se olisi tarkoituksenmukaista ja integraation kannalta optimaalista tuottaa maakunnan liikelaitoksen resursseilla yhtiön kautta. Siihen sisältyy ongelmia mm. kilpailuneutraliteetin ja sopimusjärjestelmän osalta.

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämistä vastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Tällä hetkellä käytössä oleva palvelusetelijärjestelmä olisi yksinkertainen, selkein ja paras tapa asiakkaan valinnanvapauden lisäämiseen.
- Ohjaus tapahtuu tässä palvelujen järjestämistavassa silloin kun maakunta määrittää kriteerejä, joiden perusteella maksusetelin piirissä olevat palvelujen järjestäjät valitaan. Järjestelmä vaatii valvontaresursseja, mutta osan valvonnasta tekevät asiakkaat.

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Kokonaisvastuun hajautuminen liikelaitoksen, maakunnan, suoran valinnan palvelun ja maksusetelipalvelun tuottajan välillä voi aiheuttaa viivästyksiä ja heikentää palvelujen integraatiota.

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Tässä asiassa riski piilee siinä, että asiakkaalla on epätäydellinen informaatio palvelun tuottajien todellisesta toiminnasta. Asiakkaan päätös perustuu väistämättä mielikuvaan, jolloin palvelun tuottajan markkinointitoimenpiteillä on merkittävä vaikutus valintapäätökseen.

9. **Lakiluonnoksen 4 luvussa** säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Valintaan tulee vaikuttamaan merkittävästi imagoon liittyvät asiat. Niillä liikelaitoksilla, joilla on yliopistollinen sairaala, on selkeä mielikuvaetu muiden maakuntien liikelaitoksiin nähden.

10. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta asiakassetelillä hankittavissa olevien palveluiden tarjonta vaihtelee suuresti valtakunnan eri alueilla. Kansalaisten tasavertaisen kohtelun näkökulmasta tämä on ongelmallista.
- Maakunnalla pitäisi olla mahdollisuus asettaa hyväksymiskriteerit asiakassetelipalvelun tuottajalle.

10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Maakunnan on voitava itse päättää missä palveluissa asiakasseteli otetaan käyttöön ja onko asiakkaalla palvelutarvekartoituksen perusteella tarvetta asiakassetelin käyttöön.
- Lain taustamuistion mukaan vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä. Tällaista prosenttivaatimusta ei saa olla tai se pitää ehdottomasti määritellä koko palvelutuotannosta. Ellei näin menetellä, vaatimus johtaa erikoissairaanhoidon kustannusten jyrkkään kasvuun, koska päivystys on joka tapauksessa resursoitava.
- Asiakassetelituottajien ohjaaminen on vaikeaa. Lakiluonnoksessa jää kaiken kaikkiaan epäselväksi maakunnan liikelaitoksen, maakunnan, sote-keskusten sekä erilaisin ostopalvelusopimuksin ja setelijärjestelyin toimivien palveluntuottajien tosiasialliset hankinta- ja alihankintasuhteet ja maakunnan tosiasialliset ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet.

- Asiakassetelijärjestelmä johtaa sairaalatoimintojen ja joidenkin muidenkin erityistason palvelujen yhtiöittämiseen. Tämä on ongelmallista koko uudistuksen tavoitteiden kannalta. Säästötavoitteen kannalta ongelmia aiheutuu siitä, että perustettavien yhtiöiden oikeus käyttää maakunnan liikelaitoksen tukipalveluja, esimerkiksi kuvantamis- ja laboratoriopalveluja, on hankintalakiin tehdyt muutokset huomioiden ongelmallista.

10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa X

Vapaamuotoiset huomiot

Perustelujen vaatiminen poikkeamistilanteessa tarkoittaa käytännössä pitkiä markkinaoikeusprosesseja. Poikkeamia tavoitetasosta joudutaan kuitenkin tekemään, sillä muutoin päivystystoiminnan turvaaminen erikoissairaanhoidossa ei ole mahdollista.

11. **Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin** henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Henkilökohtainen budjetti mahdollistaneen valinnanvapauden lisäämisen. Epäselväksi jää kuinka varmistetaan, että budjetti käytetään oikeisiin palveluihin ja että se riittää koko ajatelluksi ajanjaksoksi (asiakkaalla oikeus valita palvelujen sisältö). Miten sitten toimitaan jos budjetti on käytetty, mutta palveluntarve on edelleen olemassa?
- Henkilökohtaista budjettia koskevia säännöksiä eivät kaikki asiakkaat ymmärrä. Kaikilla asiakkailla ei ole myöskään kykyä ymmärtää tekemiensä valintojen ja päätösten vaikutuksia.

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Tuettu päätöksenteko on tarpeellinen. Onko resursointia ja koulutustarvetta mietitty valmistelussa riittävästi?

13. **Lakiluonnoksen 7 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt aiheuttavat maakunnalle runsaasti hallinnollista työtä ja edellyttävät uudenlaista sopimusoikeudellista osaamista ja sitovat runsaasti asiantuntijaresursseja.

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Maksuseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palvelutuottajat eivät tee sopimusta suoran valinnan tuottajan eivätkä maakunnan kanssa. Tämän vuoksi niiden ohjaaminen on huomattavan vaikeaa.
- Maakunnan puolelta sopimuksen irtisanomismenettely on raskas ja siitä voi seurata paljon riitatilanteita. Maakunnan on vaikea mitoitaa oma toiminta kustannustehokkaaksi, kun sillä on aina velvollisuus huolehtia siitä, että asiakkaat saavat keskeytyksettä tarvitsemansa palvelut.

14. **Lakiluonnoksen 8 luvussa** säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Yhtiöittämisspakko aiheuttaa ylimääräistä hallintoa ja päällekkäistä toimintaa. Tämä on pahasti ristiriidassa uudistuksen yhtenä tarkoituksena olevan kustannusten säästön kanssa.
- Maakunnan mahdollisuus asettaa tuottajille asukkaiden palvelun tarpeesta johtuvia ehtoja ja tarvittaessa muuttaa niitä on kannatettava. Palveluntuottajille annettavat velvoitteet raportoida tietoja, joiden perusteella asiakkaat voivat käyttää valinnanvapauttaan ja tehdä valintoja, ovat tarpeellisia.

15. **Lakiluonnoksen 9 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa X

Vapaamuotoiset huomiot

- Rahoituksen riittävyyttä on mahdotonta arvioida ilman tietoa maksun euromäärästä.

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Maakuntien kannusteperusteisten korvausten mittareiden luominen, luotujen mittareiden seuraaminen ja mittareiden ajantasaisena pitäminen sekä niistä tiedottaminen vaatii paljon työtä ja suuret tietojärjestelmät. Järjestäjän hallinnon kustannukset kasvavat ja kustannusten säästötavoite vaarantuu.

16. **Lakiluonnoksen 11 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Julkisen ja yksityisen toimijan pitäisi olla samalla viivalla, kun sitoumuksia ryhdytään keräämään.
- Valinnanvapauden toimeenpanon siirtymäaika on täysin riittämätön. Alueellisten markkina- ja muiden olosuhteiden vaihtelun vuoksi tulee antaa mahdollisuus siirtyä uuteen malliin ja laajentaa valinnanvapautta asteittain. Mikäli palvelut tulee yhtiöittää, siirtymäaika tulee olla riittävä.
- Laki on monelta osin vielä keskeneräinen, tulkinnanvarainen ja vaikeaselkoinen. Siirtymäsäännökset on arvioitava uudelleen sitten, kun lain lopullinen muoto on tarkasti tiedossa.

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- **Jokaisella maakunnalla tulee olla vastuu palveluiden järjestämisestä alueellaan. Maakunnan tulee voida itse määrittää järjestämisen vaatima resursoinnin taso.**
- Valinnanvapauslainsäädäntö kaventaa maakunnan mahdollisuuksia toteuttaa järjestämisvastuutaan.

- Maakuntien edellytyksiä järjestämisvastuun toteuttamisesta on mahdotonta arvioida tietämättä maakunnille sote-palvelujen järjestämistä varten tulevien taloudellisten resurssien suuruutta. Yhtiöittämisspakko lisää sekä hallintoon menevää resurssia että päällekkäistä tuotantoa.
- Maakunnan on huolehdittava asiakkaan oikeuksista ja etuuksista tiedottamisesta, palvelujen käyttöön liittyvästä neuvonnasta, palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman laatimisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta. Erityisesti lisääntyy palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien yksityiskohtainen määrittelytyö, kun siihen on sisällytettävä myös valinnanvapausjärjestelmässä olevat tuottajat mahdollisine alihankkijoineen ja maksusetelituottajineen.

18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapaus ja markkinoiden avaaminen tehtävä hallitusti – valinnanvapaus tulisi toteuttaa esimerkiksi nykyistä palvelusetelien käyttöönottoa laajentamalla

- **Kilpailun avaaminen tulee tehdä niin, että se ei vaaranna palvelujen integraatiota, päivystystä eikä johda kohtuuttomaan tehottomuuteen. Yhtiöittämisen sijaan esimerkiksi palvelusetelien käyttöönottoa tulee edistää ja varmistettava näin pk-yritysten mahdollisuus tuottaa palveluja.**
- Maakuntien on saatava itse päättää, miten ja missä asioissa toimintaa avataan kilpailulle, jotta yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittinen julkinen palvelutuotanto ei missään vaiheessa vaarannu. Mikäli markkinoita halutaan avata, lainsäädännössä voitaisiin asettaa tavoitteet, miten iso osa koko palvelutuotannosta tulisi avata kilpailulle.
- Esitetty valinnanvapausmalli heikentää palvelujen saatavuuden yhdenvertaisuutta erityisesti harvaan asutuilla alueilla ja siellä, missä markkinat eivät toimi. Esitetty markkinaehtoinen malli ei huomioi alueellisia erityispiirteitä: julkisella sektorilla on tärkeä rooli turvata palvelut harvaan asutuilla alueilla.
- Todennäköisesti tämä lainsäädäntö antaa riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiselle tiheästi asutuissa osissa valtakuntaa.

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei X
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vapaamuotoiset huomiot

- **Yhtiöittämisen sijaan esimerkiksi palvelusetelien käyttöönottoa tulee edistää ja varmistettava näin pk-yritysten mahdollisuus tuottaa palveluja.**
- Pieniä toimijoita suosivan lainsäädännön kirjoittaminen on käytännössä mahdotonta.

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

- Se vie sosiaali- ja terveyspalveluita mukavuuspalvelujen ja itseä miellyttävien ratkaisujen suuntaan. Yhteiskunnalla ei maksajana ole riittäviä mahdollisuuksia vaikuttaa maksamiensa kustannusten kohdentumiseen. Tyytyväisyys voi toki lisääntyä, mutta vaikuttavuus huononee.
- Toisaalta valinnanvapaus pakottaa kaikki toimijat kehittämään palveluitansa asiakaslähtöisemmäksi ja kustannustehokkaammaksi. Asiakkaat voivat äänestää jaloillaan ja toisaalta palveluista kiirivä palaute tulee myös vaikuttamaan palveluiden laadun kehittämiseen. Riskinä on palvelujen tuottajien oman edun mukainen asiakkaiden ohjaaminen.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin X
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Yksityisten toimijoiden intressi huolehtia laadukkaasti ennaltaehkäisevästä toiminnasta on kyseenalainen kun nopeita tuloksia vaaditaan kvartaalitaloudessa.
- Maantieteellinen keskittyminen näyttää ilmeiseltä eli alueellista tasa-arvoa uudistus ei ainakaan paranna.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin X
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- Lausuntopyyntöön yhteydessä julkaistu vaikuttavuusarvio on hyvä. Siitä voi tehdä johtopäätöksen, että valinnanvapaus on mahdollista toteuttaa suppeammassa muodossa siten, ettei se vaaranna esimerkiksi palveluintegraatiota.

Esitetty valinnanvapausmalli ei nyky muodossaan ole pohjoiskarjalaisten asiakkaiden ja yhteiskunnan kokonaisedun mukainen. Esitetty valinnanvapausmalli voi vaarantaa yhteiskunnan kannalta kriittisen päivystystoiminnan, hajottaa palvelujen integraation sekä lisää kustannuksia.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Nykyinen Siun Soten toiminta on mallina kustannustehokkaampi ja turvaa paremmin palvelujen integraation, uudistus tarkoittaisikin merkittäviä taka-askeleita sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudelle Pohjois-Karjalassa.

Jokaisella maakunnalla tulee olla vastuu palveluiden järjestämisestä alueellaan. Maakunnan tulee voida itse määrittää järjestämisen vaatima resursoinnin taso. Tämä olisi myös kustannustehokkain malli ja turvaisi palvelujen integraation.

- Laajennetun suoran valintaoikeuden yhteydessä uudistus tulee johtamaan erikoislääkärien siirtymiseen pois julkiselta sektorilta, mikä vaarantaa päivystyksen tai ainakin aiheuttaa siihen huomattavia lisäkustannuksia. Palveluintegraation ja kustannustehokkuuden kannalta on vaikea ymmärtää, mitä järkeä on pilkkoa kokonaisuudesta vastaava organisaatio järjestäjään, liikelaitokseen ja yhtiöihin.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Koko sote-uudistuksen alkuperäinen ydin, integraatio, josta arvioitiin olevan valtaiset hyödyt sekä toiminnalle että taloudelle, tulisi ottaa jatkovalmistelussa vakavasti huomioon.

Päivystyksen toimivuutta ei voi vaarantaa

- **Esitys voi vaarantaa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta kriittisen päivystystoiminnan.** Erikoissairaanhoidossa tarvitaan päivystävää erikoisalaa kohti vähintään 8-10 päivystyskelpoista lääkäriä. Lähes kaikissa Suomen laajankin ympärivuorokautisen päivystysvelvollisuuden sairaaloissa lääkärimäärä useilla erikoisaloilla on tältä osin juuri ja juuri riittävä. Lakiesityksen mukaan eri palveluntuottajien tarjoamiin laajennetun perustason suoran valinnan palveluihin sisältyvät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden konsultaatiot ja vastaanottopalvelut – siis esimerkiksi erikoislääkäripalvelut ja kuvantamispalvelut. Lisäksi edellytetään, että maakunnan on käytettävä asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Tämä koskee muu muassa ei-kiireellistä leikkaustoimintaa. On oletettavaa, että varsinkin yliopistosairaaloiden sijaintipaikkakuntien ulkopuolella yksityinen sektori tulisi rekrytoimaan tarvitsemansa työvoiman paikkakunnalla asuvista ammattihenkilöistä, jolloin päivystyksen järjestäminen vaikeutuu ja syntyy väistämättä merkittäviä lisäkustannuksia.

Ensihoito turvattava

- **Ensihoidon tulee olla saumaton osa maakunnan järjestämää sosiaali- ja terveydenhuoltoa.** Osaamisensa ja verkostonsa kautta ensihoito voi toimia päivystyksen jatkumona kentälle. Se mahdollistaa potilaiden tilan arvioinnin ja usein myös hoitamisen kotona ja keventää turhaa päivystyspalvelujen käyttöä. Digitaaliset palvelut tuovat tähän vielä huomattavasti nykyistä enemmän mahdollisuuksia. Ensihoidon tulee voida mahdollisuuksiensa rajoissa tuottaa myös kotiin vietäviä terveydenhuollon palveluita. Se on kokonaistaloudellisesti järkevää ja parantaa hoidon turvallisuutta ja lisää asukkaiden luottamusta siihen, että heistä pidetään huolta.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Koko lainsäädäntö pitäisi kirjoittaa laajasti uudelleen siten, että palveluiden integraatio voitaisiin toteuttaa ja valinnanvapauten edettäisiin askel kerrallaan lähinnä palveluseleiden ja tarkemmin määritellyn henkilökohtaisen budjetin käyttöä määrätietoisesti ja hallitusti lisäämällä.